

11. tétel: Műfaji jellemzők Mikszáth Kálmán *A tót atyafiak* és *A jó palócok* novelláiban

- A magyar realizmus
- Fontosabb folyóiratok szerepe
- Mikszáth Kálmán életrajza, irodalmi jelentősége
- Prózáinak, novellisztikájának jellemzői; *A tót atyafiak* és *A jó palócok* bemutatása
- Min. két novella elemző bemutatása – pl.: *Az a fekete folt*, *Bede Anna tartozása*

A magyar realizmus

- A 19. sz. második harmadától meghatározó stílusirányzat
- A 20. sz. elejéig dominál a művészetben
- Fő jellegzetességei: 'realisme' – valóság
 - A valóság hű ábrázolása
 - Hétköznapi alakok a szereplők
 - Tipikus helyzeteket jelenít meg
 - Objektív ábrázolás (tárgyilagos)
 - Részletes leírás pl.: helyszín
 - Lélekábrázolás

Életrajz

- 1847-ben született Szklabonyán
- 1857-63 között a Rimaszombati Református Gimnáziumban tanul, majd Selmecbányára kerül az ottani evangélikus líceumba
- 1866 és 1870 között a Pesti Egyetemen jogot tanult
- 1871-ben Balassagyarmatra kerül Mauks Mátyáshoz joggyakornokként
- Megismerkedett és beleszeretett Mauks Ilonába
- 1872-től ügyvéd segéd lett Balassagyarmaton
- 1872-ben megkérte Mauks Ilona kezét, de a lány szülei ellenezték a házasságot
- 1873-ban „megszöktette” a lányt és házasságot kötött Pesten → Pestre költöztek
- A Magyar Néplap szerkesztője lett → kevés jövedelem → megélhetési problémák
- Kisgyermekük született, de meghalt – Kálmán
- Ilona egészségi állapota is gyengült → 1875-ben elváltak
- Szegeden a Szegedi Napló szerkesztője lett 1878-1880 → magasabb jövedelem
- Megjelent 2 novellás kötete : *A tót atyafiak* 1881-ben; *A jó palócok* 1882-ben
- Pesti Hírlap Szerkesztője lesz 1880-tól
- Az anyagi helyzete stabillá vált
- Házasság Mauks Ilonával 1882-ben
- A Kisfaludy Társaságnak és a Petőfi Társaságnak valamint a Magyar Tudományos Akadémiának is tagja lett
- 1887-től a Szabadelvű Párt képviselője lett
- További fő művei:
 - *A korlátfa*, *A pénzügyminiszter reggelije*, *Egy bevert fej* → rövid, satírikus politikai témájú karcolatok (egy-egy életképet, helyzetet megjelenítő prózai mű)
 - *Szent Péter esernyője* – 1895
 - *A gavallérok* – 1897
 - *Beszterce ostroma* – 1894
 - *Új Zrínyiász* – 1898

- Két választás Magyarországon -1896-97
- A Noszty fiú esete Tóth Marival – 1908
- Különös házasság – 1900
- A fekete város – 1910
- 1910-ben hirtelen meghal

Mikszáth Kálmán novellisztikája

- A Szülőföld világa áll a középpontban : tótok és palócok
- Tótok : szlovákok ; Palócok: nyelvjárás – felvidéki magyarok
- A parasztábrázolásában az idilli világ dominál → a parasztembereket egyszerű, tisztalelkűeknek mutatja be
- Tóth atyafiak:
 - 1881
 - 4 hosszabb terjedelmű novellát tartalmaz
 - Zárkózott, mogorva emberek, de jólelkűek, tisztaszívűek
 - Ha valamilyen bűnt követnek el, súlyos tragédia a következménye
- A jó palócok
 - 1882
 - 15 rövidebb terjedelmű novellát tartalmaz
 - Nyitottabbak, tiszta erkölcsűek
 - Ha valamilyen bűnt követnek el, súlyos tragédia a következménye
 - Néhány szereplő alakja ismétlődik egy-egy novellában

Az a fekete folt

I. Keletkezés

- 1881-ben keletkezett
- Tót atyafiak című kötetben

II. Címértelmezés

- Témacentrikus → magyarázatot ad a történeten keresztül a brezinai földbirtokon kialakult fekete foltra (leégett akol)
- Szimbolikus
 - Fekete folt → pusztulás jelképe
 - Olej Tamás lelkiismeretén ejtett folt → bűn

III. Műfaj

- Novella
 - kisepikai műfaj
 - rövid történet
 - kevés helyszín
 - kevés szereplő
 - cselekményidő rövid – egy szálon fut
 - főszereplő életéből sorsfordulatot mutat be → lányát elveszítette Olej Tamás, és megkapja a brezinai birtokot, de ez már értéktelen számára

IV. Szerkezet, felépítés

- Térbeli ábrázolás
 - 2 fő helyszín: bemutatása ellenpontoszó
 - Brezinai birtok ↔ város
 - Brezinai birtok: Olej Tamás magánéletének a helyszíne
 - Város: társadalmi élet → erkölcsi romlás helyszíne, idilli hely

- Időbeli ábrázolás
 - A konkrét cselekményidő néhány napot ölel fel
 - Lineárisan előrehaladó, de kisebb anekdoták néhol megszakítják a cselekmény folyamatosságát
- Elbeszélésmód
 - Tárgyilagos, objektív ábrázolásmód jellemző
 - E/3 → kívülálló
 - Mindentudó narrátori szerepe → belelát a főszereplő gondolataiba és érzelmeibe
 - Anekdotikus: az író a cselekménybe beleépít kisebb történeteken, amelyekkel kitérők formájában a fő cselekményszál kisebb időre megszakad; ezek az anekdoták, fontosak a szereplők és környezete megismeréséhez

V. Főszereplők ábrázolása

- Olej Tamás
 - Zárkózott természetű
 - A narráció által ismerjük meg érzelmeit, gondolatait és vágyait → 3 úr létezik számára: Isten, megyebíró, Talláry herceg (övé a birtok)
 - Vágya (legfőbb) → övé legyen a brezinai birtok → ez okozza a tragédiáját: Anikát cserébe „eladja” → lelkiismeret-furdalás
 - Ellentétbe állítható a Talláry herceggel
 - Olej Tamás: szegény, harmonikus, jó kapcsolata a vele élő emberekkel
 - Talláry Pál: gazdag, szemlélete: vagyonkért minden megszerezhető: rafinált → először a tekintéjj alapján akarja megszerezni Anikát, de amikor az eredménytelen, taktikát vált: felajánlja amit a legjobban szeretne Olej Tamás
 - A tűz motívuma a megtisztulást is jelképezheti számára

Bede Anna tartozása

I. Keletkezés

- 1882-ben keletkezett
- A jó palócok című novellás kötetbe tartozik

II. Címértelmezés

- A cím Bede Annára tereli a figyelmet → a szöveg tartalma alapján Bede Erzsébet a főszereplő
- Előre utal a témájára: tartozásról, adóságról szól

III. Műfaj

- Novella
 - Epikai műfaj
 - Rövid
 - kevés helyszín
 - kevés szereplő
 - cselekményidő rövid – egy szalon fut
 - főszereplő életéből sorsfordulatot mutat be (Bede család) → Anna bűnbe esése, család hírnevének megőrzése – tiszta erkölcsű

IV. Szerkezet, felépítés

- Térbeli ábrázolás
 - 1 fő helyszín: bíróság tárgyalóterme → elején komornak, fülledtnek, homályosnak mutatja be; Bede Erzsébet üdvösséget, frissességet visz a légkörbe

- Időbeli ábrázolás
 - Lineárisan előrehaladó
 - Néhány perc a cselekményidő
- Elbeszélésmód, narráció
 - A cselekmény vezetésre jellemző a narrációban megjelenő ábrázolásmód adja meg a mű alaphangulatát
 - A lélekrajzban az erkölcsi tisztaságra fekteti a hangsúlyt
 - Az érzelmek megjelenése szaggatott mondatokkal és gesztusokkal történik
 - In medias res
 - Dolgok közepébe vágása
 - Jellemző a cselekmény kezdetére
 - A legbensőségesebb döntések indítékai nincsenek kimondva → balladisztikus elbeszélésmód → *balladai homály* → mit követett el? Miért titulálják ártatlannak Bede Annát a bírák?

V. Szereplők ábrázolása

- 2 csoportra osztható
 - Bede Erzsi:
 - Egyszerű, hétköznapi parasztlány
 - Erkölcsileg tiszta → a tisztaság mintaképévé válik a műben
 - A társadalmi törvényeket igyekezik maximálisan komolyan venni
 - Bírák
 - Feladatköreiket nem látják el lelkiismeretesen – unják a munkájukat
 - A hanyag társadalom képviselőiként jelennek meg a novella elején, de Bede Erzsi pozitív hatást gyakorol rájuk, ezáltal érzékenyebbé válnak